

ПАНДЕМІЯ COVID-19 ЯК КРИЗОФОРМУЮЧИЙ ФАКТОР ЗДОРОВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ¹

Летуновська Н.Є.,

к.е.н., старший викладач кафедри маркетингу,

Сумський державний університет,

n.letunovska@kmm.sumdu.edu.ua

Васильєва Т.А.,

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів і підприємництва Сумський державний університет,

tavasilyeva@fem.sumdu.edu.ua

Сміянов В.А.,

д.мед.н., професор, завідувач кафедри громадського здоров'я Сумський державний університет,

v.smiyanov@med.sumdu.edu.ua

У статті досліджується поняття здорового розвитку регіонів як цілеспрямованого процесу розвитку всіх сфер життєдіяльності територіальної одиниці. Його автори розглядають як важливу складову успішного розвитку країни в ринковій економіці. Становище регіонів при цьому є макроекономічним індикатором. У сучасних ринкових умовах сталому розвитку регіонів перешкоджає такий кризоформуючий чинник як пандемія COVID-19. Забезпечення ефективної протидії її негативному впливу є детермінантою формування сильного стратегічного потенціалу країни. Пандемія коронавірусу розглядається авторами як фактор, що спочатку вплинувши на систему охорони здоров'я, за достатньо короткий період поширився на різні сфери соціально-економічного становища цілих країн і регіонів. У рамках дослідження виконаний бібліометричний аналіз ключових понять «економічна криза» та «пандемія» у їх взаємозв'язку. Розглянуті існуючі в науковій літературі основні підходи до виокремлення економічних циклів, пов'язаних з переломними моментами в історії розвитку суспільства, зокрема кризові явища, що змушують світ пристосовуватися, змінюватися та модернізувати різні сфери життєдіяльності. Виокремлені вихідні параметри ринкового становища деяких країн європейського регіону, що залучені в боротьбу з наслідками поширення COVID-19, разом із прогнозами можливостей подолання кризових явищ у їх економіках. Більшість країн відчувають негативний ефект від подій, пов'язаних із розповсюдженням коронавірусу, що впливає на результативність макроекономічної політики та на подальшу стратегію управління ключовими параметрами якості життя. Підсумовано, що масштабність впливу пандемії коронавірусу на країну залежить від заходів її уряду щодо протидії, локальних можливостей перегляду економічних режимів. Побудована карта економічного впливу COVID-19 на різних рівнях з виокремленими кризовими подіями на кожній аналізованій хвилі розповсюдження наслідків кризоформуючого фактору. Зроблений висновок про те, що багато наслідків пандемії можуть бути помітні вже в короткостроковій перспективі, тоді як інші діагностуються в середньо- та довгостроковій.

Ключові слова: криза, економічний цикл, пандемія COVID-19, сталый розвиток.

DOI: 10.21272/1817-9215.2020.3-21

ВСТУП

Соціально-економічний розвиток регіонів є одним з важливих компонентів сучасної ринкової економіки, а стан регіонів – одним з макроекономічних індикаторів рівня розвитку цілої країни на міжнародному рівні. В умовах глобальної пандемії, спричиненої розповсюдженням вірусу SARS-CoV-2, забезпечення сталого розвитку територій є актуальним питанням, особливо в контексті формування стратегічного потенціалу держави, що потребує вдосконалення інструментарію управління на всіх ієрархічних національних рівнях. Реалії сучасної світової економіки, яка є нестабільною та непередбачуваною в багатьох країнах через складність прогнозування розвитку ситуації з захворюванням на COVID-19, дають підстави стверджувати, що

¹ Ця робота була підтримана Національним фондом досліджень України (2020.01/0181 «Економіко-математичне моделювання та прогнозування впливу COVID-19 на розвиток України на загальнонаціональному та регіональному контекстах: фактори громадського здоров'я та соціо-еколого-економічні детермінанти»)

нинішня пандемія є своєрідним кризоформуєчим фактором, що перешкоджає здоровому розвитку регіонів. Фактично економічне положення регіонів є невіддільним від пандемії коронавірусу, адже самі випадки захворювання та їх зростання в окремих країнах та областях, а також спричинені цим карантинні обмеження з боку урядів, вплинули на багато важливих макроекономічних показників. Так, у багатьох країнах заходи, що були спрямовані на сповільнення темпів поширення коронавірусу, спричинили вплив на обсяги споживання, збільшили кількість безробітних, призвели до скорочення обсягів роздрібних продажів тощо.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Згідно узагальненого дослідження, викладеного в електронній книзі [1], пандемія COVID-19 спричинила зміни в усіх впливових економік світу, які разом забезпечують майже 60% світових поставок та формують більшу частину попиту, забезпечують на 65% виробничі потреби світу та 41% виробничого експорту. Епідемія розглядається як своєрідний «макроекономічний грип», що є тимчасовим шоковим станом, що впливає на співвідношення попиту та пропозиції, а також їх обсяги та призводить до падіння обсягів виробництва на певний проміжок часу, що залежить від серйозності та тривалості впливу. Проте автор оптимістично зазначає, що такий шок є хвилювним явищем та після нього настає відновлення економічної активності. Але пандемія COVID-19 не є звичайним грипом для світової економіки, та досі тривають суперечки щодо того, чи може вона спричинити стійкі, а головне довготривалі економічні зриви. Для прогнозування майбутньої макроекономічної ситуації побудована низка економіко-математичних моделей, які відрізняються за принципами розрахунку параметрів – CGE у різних її варіаціях, DSGE, GARCH та інші специфічні моделі. Болдуїн Р. та Фрімен Р. [2] вважають пандемію коронавірусу шоком попиту та пропозиції, що істотно сповільнює сукупні торговельні потоки, спричиняє виробничі кризи та міжнародні порушення в ланцюгах поставок. У праці [3] автори зосереджують увагу на фінансових та банківських кризових явищах, спричинених поточною пандемією. Вони стверджують, що ефект кризового впливу залежатиме в перспективі від трьох факторів – масштабу економічних ефектів у глобальному масштабі, реагуванням країн у сфері грошово-кредитної політики на шоків явища та відповідних регуляторних реакцій. На думку автора праці [4], зростання ВВП може впасти на 3-5% згідно м'якого сценарію з пандемією COVID-19, що залежить від країни. Проте втрати ВВП будуть ще збільшуватися на 2-2,5% за кожний додатковий місяць локдауну. При цьому економіки, орієнтовані на послуги, зазнають більших макроекономічних втрат, наприклад, Греція, Португалія чи Іспанія, які значною мірою залежать від туристичної галузі і закономірно можуть зазнати економічної кризи більших масштабів. У праці [5] кризу COVID-19 зазначають як унікальну в кількох аспектах. По-перше, вона є типом рецесії неекономічного походження. По-друге, вона породила виникнення для суспільства неординарних коротко- та довгострокових викликів: соціальні, економічні, екологічні та політичні, вплив яких імовірно відчуватиметься ще впродовж наступних років. У праці [6] автори досліджують, як фактичне сприйняття подій, пов'язаних з пандемією серед широких мас, впливає на соціально-економічну обстановку в певному регіоні. Вони досліджують, які саме параметри та індикатори визначають силу впливу ефекту економічної тривожності на різні географічно розмежовані ринки.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є аналіз пандемії COVID-19 як фактору, що чинить негативний вплив на економіку регіонів світу, який викликавши спочатку кризу в системі охорони здоров'я, поширився на економічну сферу, з прогнозуванням її подальших масштабів та можливостей виходу з неї.

З урахуванням різноманітності причин виникнення криз найбільш згадуваними в науковій літературі є чотири види економічних циклів [9]:

– довгі хвилі Кондратьєва тривалістю 45-60 років, головними рушійними силами яких є науково-технічний прогрес, що викликає структурні зміни в соціально-економічних системах. Учений виявив, що на початку кожного циклу мають місце визначні винаходи. Через упровадження нових ідей у життя змінюється звичний спосіб господарювання та суспільного життя. Далі відбувається період революцій, можуть виникати напружені настрої в різних галузях життєдіяльності (у науці, політиці, системі охорони здоров'я та ін.). Далі спостерігається заспокоєння, що супроводжується депресивним станом у різних галузях;

– ритми Кузнеця тривалістю 15-25 років та від початку пов'язані з особливостями циклів інвестування в обладнання виробничого призначення, а також споруди і з демографічними процесами. Проте пізніше була виявлена залежність таких ритмів зі зростанням ВВП. Є частиною циклів Кондратьєва. Згідно циклів Кузнеця з 2020 р. має сформуватися новий технологічний уклад у світовій економіці, і світ має кардинально змінитися;

– цикли Жюгляра тривалістю 7-11 років, що пов'язані з коливаннями ВВП, рівня зайнятості та інфляцією. Учений тримається думки, що економічні коливання залежать від затримки між ухваленням інвестиційних рішень та їх реалізацією;

– цикли Кітчина тривалістю 2-4 роки, пов'язані з коливаннями запасів та часовими лагами в русі інформації, що впливає на ухвалення економічно важливих рішень.

Кризи впливають на окремі суб'єкти господарювання та світову і регіональну економіку та несуть за собою зміни, без яких неможливі подальші розвиток та зростання. У [10] цикл описується як чергування положень активної рівноваги, що визначаються підйомом чи спадом ділової активності системи. У цілому під економічним циклом розуміється певний порядок станів системи (фаз циклу), що повторюються. Класичним є підхід, що базується на виокремленні чотирьох фаз: рецесії, депресії, поживлення та підйому. Саме фазу рецесії називають тією, що тим чи іншим чином оздоровлює економіку. В умовах загострення конкурентної боротьби на ринку залишаються найсильніші гравці. У фазі рецесії, чи іншими словами кризи, з виникнення кризового явища закінчується один період розвитку економіки та починається інший. Саме взаємодія криз та циклів підкреслюється у таких працях [11; 12]. Фаза депресії є етапом стабілізації, локальної рівноваги, коли досягається найбільш глибока точка падіння. Ця фаза може бути тривалою. Подальшого погіршення ситуації не відбувається, але й джерел покращання стану економіки немає. На думку авторів праці [13], у 2020-2021 р. закінчується знижувальна хвиля п'ятого циклу Кондратьєва. Світовий розвиток економіки має рухатися в бік підвищувальної хвилі шостого циклу. Проте старт підйому на цьому часовому проміжку істотно затримується у зв'язку з пандемією COVID-19. Експерти спостерігають значну розфокусованість інвестицій у різні види бізнесу, що призводить до досягнення чергового дна за циклом Жюгляра. Аналогічні спади в розвитку світової економіки траплялися і в минулому. Неодноразово їх причинами ставали надвеликі епідемії. Так, у 2008-2009 рр. фінансова криза була ускладнена поширенням світової епідемії грипу H1N1. Негативні явища в соціально-економічному становищі викликала, наприклад, і пандемія вірусу Еболи 2014-2015 рр. Вплив цих пандемій мав короткотерміновий характер, але ситуація 2020 р. більш серйозна, тому очікується більш глибокий спад у різних соціально-економічних сферах. Проте на думку авторів [13], після подолання нової пандемії почнеться оновлення економіки і її поступове зростання.

Доречно зазначити, що масштабність впливу пандемії COVID-19 як кризоформуючого фактору на економіку окремих регіонів та країн залежить від їх внутрішніх заходів щодо протидії поширенню небезпечної інфекції, можливих істотних загроз для кожного окремого ринку, а також локальних можливостей

перегляду торговельних режимів. Короткий аналіз по країнам європейського регіону зроблений в табл. 1. Без винятку кожна економіка відчуває ефект від подій, пов'язаних з розповсюдженням COVID-19, що вплине негативно на макроекономічні показники за результатами 2020 р. та матиме відголос у 2021 р. включно. Відновлення економік регіонів буде відбуватися поетапно після виходу з понижувальної фази згідно циклічного підходу.

Таблиця 1 – Вихідні параметри ринкового становища деяких країн європейського регіону з прогнозами щодо можливостей подолання ними кризових явищ, спричинених пандемією COVID-19 (сформовано з використанням джерел [14-16])

Країна	Несприятливі ринкові умови, спричинені пандемією 2020 р.	Економічні прогнози
Естонія	Відчутний удар по туризму та сфері обслуговування. Майже 60% жителів країни істотно скоротили свої витрати (майже вдвічі)	Аналітики банку Skandinaviska Enskilda Banken прогнозують падіння ВВП у 2020 р. до 9%. У 2021 р. очікується зростання ВВП на 6%.
Іспанія	Обмежувальні заходи завдають шкоди в першу чергу туризму та малим і середнім підприємствам, що разом забезпечують майже 60% економічної діяльності країни та формують майже 70% усієї кількості робочих місць.	Міжнародний валютний фонд прогнозує падіння ВВП на 8% у 2020 р. з поступовим відновленням на 4,3% у 2021 р. Рівень безробіття досягне 20,4%.
Німеччина	Зважаючи на експортну орієнтацію країни, для відновлення національної економіки важливим є стан функціонування світової торгівлі. Він корелюється з кількістю вхідних замовлень та з обсягами виробництва.	Очікується затяжний процес відновлення національної економіки. За оцінками Федерального міністерства фінансів, криза сильно вплине на державний бюджет. У 2020 р. очікується зменшення податкових надходжень у розмірі до 98,6 млрд євро.
Сербія	Найбільш постраждалими секторами економіки є туризм, ресторанний та готельний бізнес. Станом на квітень 2020 р. майже 1000 суб'єктів господарства перебували в блокаді, 1500 компаній істотно знизили обсяги виробництва. Близько 125 тис. працівників відправлені у вимушені відпустки.	За прогнозами Міжнародного валютного фонду, ВВП країни в 2020 р. впаде на 3%. Рівень інфляції складе 1,4%. У 2021 р. прогнозується зростання ВВП на 7,5%. Темп інфляції буде на рівні 1,9%. Найшвидше готові до відновлення такі галузі як ІТ-сектор, галузь комунікацій, будівництво та сільське господарство.
Фінляндія	Скорочення попиту на експортних ринках. Обмеження активності бізнесу в країні через заходи протидії поширенню вірусу. Підвищена невизначеність, зменшення доходів домогосподарств.	Згідно прогнозів уряду країни у 2020 р. очікується скорочення економіки на 5,5%. Зниження доходу від ПДВ до 1,7 млрд євро. Фактичний дохід без запозичень зменшиться приблизно на 5,8 млрд євро.
Швейцарія	Найбільше карантинні обмеження вдарили по промисловості, сфері послуг, роздрібній торгівлі, готелям і будівництву. Підприємства зіштовхнулися із скороченням обсягів продажів та порушенням ланцюгів поставок. Зросла заборгованість компаній.	ВВП у 2020 р. скоротиться на 7%. Рівень безробіття складе 4%.
Швеція	Скорочення показників експорту та імпорту товарів (щонайменше на 6%).	За оцінками ЄС у 2020 р. прогнозується зниження ВВП на 6%, а рівень безробіття зросте до 10%.

Карта економічного впливу COVID-19 як кризоформуєчого фактору представлена на рис. 2. Вона ілюструє те, яким може бути тривалість цього впливу та яким може бути подальший напрямок прогресу. Доречно аналізувати цю карту в

макроекономічному аспекті окремо взятої країни. Рисунок показує, що багато наслідків пандемії можуть бути помітні вже в короткостроковій перспективі, тоді як інші діагностуються в довгостроковій перспективі. Деякі ефекти проявляють себе одночасно, інші виникають у послідовності. Для прикладу, безпосереднім наслідком спалаху коронавірусу є тимчасове припинення роботи підприємств у постраждалій країні. Тоді відбувається різкий та раптовий спад виробництва всередині країни. Цей шок може бути посилений одночасними порушеннями в ланцюгах поставок необхідних ресурсів та падінням обсягів попиту. Крім того, через поширення пандемії зовнішній попит на товари певної економіки може істотно впасти, що в свою чергу погіршить позиції виробництва. Це може створити ситуацію, яку в праці [17] назвали циклічним падінням попиту та пропозиції.

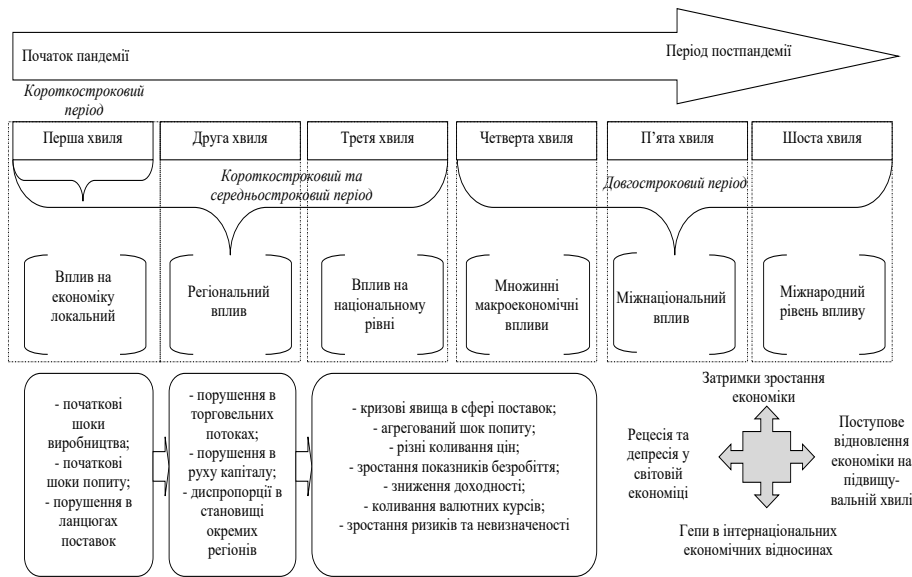

Рисунок 2 – Карта масштабованого економічного впливу пандемії COVID-19 як кризовоформуєчого чинника здорового розвитку регіонів (модифіковано за [18])

Мапування впливу COVID-19 передбачає, що на останньому шостому кроці відбудуватиметься поступове відновлення економіки, її розширення.

ВИСНОВКИ

Таким чином, авторами проаналізовані певні аспекти ринкового становища в межах країн та регіонів, коли пандемія коронавірусу розглядається як фактор, що чинить негативний вплив на економіку, фактично перетворюючись у кризовий чинник, що сформував нагальні до вирішення проблеми в світовій системі охорони здоров'я та стрімко поширився на інші сфери соціально-економічної життєдіяльності суспільства, зокрема зазнали неочікуваних змін показники макроекономічного становища багатьох регіонів. Подальшого аналізу потребують ті параметри в соціально-економічному розвитку регіонів, які в сукупності з наслідками пандемічної атаки можуть додатково послабити відповідь тих чи інших країн на економічні виклики, а також тих індикаторів економічного розвитку, що можуть стимулювати швидший вихід певних економік з кризи. Це в комплексі становить перспективи подальших досліджень авторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. di Mauro B.W. (eds.). Macroeconomics of the flu. *Economics in the Time of COVID-19*. 2020. A VoxEU.org Book, Centre for Economic Policy Research, London. URL: <https://voxeu.org/system/files/epublication/COVID-19.pdf>.
2. Baldwin R.E., Freeman R. Trade conflict in the age of COVID-19. URL : <https://european.economicblogs.org/voxeu/2020/freeman-trade-conflict-age-covid-19>.
3. Hoseini M., Beck T. Emergency loans and consumption. Evidence from COVID-19 in Iran. *Covid Economics*, 2020, 45. P. 111-146.
4. Fernandes N. Economic effects of Coronavirus outbreak (COVID-19) on the world economy. 2020. URL: : <https://ssrn.com/abstract=3557504>. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3557504>.
5. Borio C. The COVID-19 economic crisis: dangerously unique. *Business Economics*, 2020, 55. P. 181-190.
6. Fetzter T., Hensel L., Hermle J., Roth C. Coronavirus perceptions and economic anxiety. *The Review of Economics and Statistics*, 2020. https://doi.org/10.1162/rest_a_00946.
7. Летуновська Н.Є., Рибіна О. І. Порівняння та прогнозування детермінант формування здорового регіону. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7773>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.4.62.
8. Goodman D. World economy faces \$5 trillion hit that's like losing Japan. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-08/world-economy-faces-5-trillion-hit-that-is-like-losing-japan>.
9. Неравномерность и цикличность динамики социально-экономического развития регионов: оценка, анализ, прогнозирование : монография / Под ред. Т.С. Клебановой, Н.А. Кизима. Х. : ФПП Александра К.М.; ИД «ИНЖЭК», 2012. 512 с.
10. Позднеев В.П. Методология экономического анализа циклических колебаний в развитии хозяйствующих субъектов: автореф. дис. докт. экон. наук. Йошкар-Ола, 2006. 48 с.
11. Golfajn I. Are currency crises predictable? *European Economic Review*, 1998, P. 39.
12. Neftci S. Economic time series asymmetric over the business cycle. *Journal of Political Economy*, 1984, 92. P. 307-328.
13. Форсайт COVID-19: вплив на економіку і суспільство. URL: <http://wdc.org.ua/uk/node/190016>.
14. Інформація щодо заходів, які вживаються країнами світу для протидії пандемії COVID-19 та для подолання негативних соціально-економічних наслідків. URL: https://epo.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/about_covid.pdf.
15. Офіційний сайт банку SEB. URL: <https://sebgroup.com/>.
16. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <https://www.imf.org/external/index.htm>.
17. Fornaro L., Wolf M. Covid-19 Coronavirus and macroeconomic policy. Working Paper, Centre de Recerca en Economia Internacional (CREI). 2020. URL: <http://www.crei.cat/wp-content/uploads/2020/03/C19-1.pdf>.
18. Barua S. Understanding Coronavirus: the economic implications of the coronavirus (COVID-19) pandemic. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3566477.

REFERENCES

1. di Mauro, B.W. (eds.). (2020). Macroeconomics of the flu. *Economics in the Time of COVID-19*. A VoxEU.org Book, Centre for Economic Policy Research, London. URL: <https://voxeu.org/system/files/epublication/COVID-19.pdf>.
2. Baldwin, R.E., Freeman, R. (2020). Trade conflict in the age of COVID-19. URL <https://european.economicblogs.org/voxeu/2020/freeman-trade-conflict-age-covid-19>.
3. Hoseini, M., & Beck, T. (2020). Emergency loans and consumption. Evidence from COVID-19 in Iran. *Covid Economics*, 2020, 45, 111-146.
4. Fernandes, N. (2020). Economic effects of Coronavirus outbreak (COVID-19) on the world economy. URL: : <https://ssrn.com/abstract=3557504>. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3557504>.
5. Borio, C. (2020). The COVID-19 economic crisis: dangerously unique. *Business Economics*, 55, 181-190.
6. Fetzter, T., Hensel, L., Hermle, J., & Roth, C. (2020). Coronavirus perceptions and economic anxiety. *The Review of Economics and Statistics*. https://doi.org/10.1162/rest_a_00946.
7. Letunovska, N.Ye., & Rybina, O.I. (2020). Comparison and forecast of determinant formation of a healthy region. *Efektivna ekonomika*, 4. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7773>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.4.62.
8. Goodman, D. (2020). World economy faces \$5 trillion hit that's like losing Japan. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-08/world-economy-faces-5-trillion-hit-that-is-like-losing-japan>.
9. Klebanova T.S., & Kizim, N.A. (eds.). (2012). Unevenness and cyclical dynamics of the socio-economic development of regions: assessment, analysis, forecasting. Kharkiv : Aleksandrova K.M.; ID "InZhek".
10. Pozdnev, V.P. (2006). Methodology of economic analysis of cyclical fluctuations in the development of economic entities. Doctoral thesis. Yoshkar-Ola.
11. Golfajn, I. (1998). Are currency crises predictable? *European Economic Review*, 39.
12. Neftci, S. (1984). Economic time series asymmetric over the business cycle. *Journal of Political Economy*, 92, 307-328.

13. Foresight COVID-19: injecting into the economy and suspension. (2020). URL: <http://wdc.org.ua/uk/node/190016>.
14. Information on the measures taken by the countries of the world to counteract the COVID-19 pandemic and to overcome the negative socio-economic consequences. (2020). URL: https://epo.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/about_covid.pdf.
15. Official site of SEB bank. URL: <https://sebgroup.com/>.
16. Official site of International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/index.htm>.
17. Fornaro, L., & Wolf, M. (2020). Covid-19 Coronavirus and macroeconomic policy. Working Paper, Centre de Recerca en Economia Internacional (CREI). URL: <http://www.crei.cat/wp-content/uploads/2020/03/C19-1.pdf>.
18. Barua, S. (2020). Understanding Coronavirus: the economic implications of the coronavirus (COVID-19) pandemic. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3566477.

SUMMARY

Letunovska N.Ye., Vasilyeva T.A., Smiyanov V.A. PANDEMIC COVID-19 AS A CRISIS-FORMING FACTOR OF HEALTHY REGIONS DEVELOPMENT

The article investigates the concept of the healthy development of regions as a purposeful process of development of all spheres of life of a territorial unit. Its authors consider it an essential component of the successful development of a country in a market economy. The situation of the regions is a macroeconomic indicator. In today's market conditions, the sustainable development of the regions is hindered by such a crisis-forming factor as the COVID-19 pandemic. Ensuring effective counteraction to its negative impact is a determinant of forming the strategic potential of the country. The authors consider the coronavirus pandemic as a factor that initially affected the health care system and, in a relatively short period, spread to various areas of the socio-economic situation of entire countries and regions. The study performed a bibliometric analysis of the fundamental concepts of "economic crisis" and "pandemic" in their relationship. The authors analyze the main approaches to the isolation of economic cycles related to the turning points in the history of society, in particular, the crisis phenomena that force the world to adapt, change and modernize various spheres of life. They highlight the initial parameters of the market position of some countries in the European region that involved in the fight against the consequences of the spread of COVID-19. Most countries are adversely affected by the spread of coronavirus, which affects macroeconomic policies' effectiveness and the subsequent strategy for managing essential quality of life parameters. They give forecasts of opportunities to overcome the crisis in their economies. They conclude that the scale of the impact of the coronavirus pandemic on the country depends on the measures of its government to counter local opportunities to review economic regimes. The authors construct the map of the economic impact of COVID-19 at different levels with isolated crisis events on each analyzed wave of the spread of the consequences of the crisis-forming factor. Many of the effects of a pandemic can be seen in the short term, while others are diagnosed in the medium and long term.

Key words: crisis, economic cycle, pandemic COVID-19, sustainable development.